

Viatge al buit

Per **Ramon Bassas** . dt. 8/11/2022

a **Roba estesa**

Per estrenar-me en aquesta secció* he pensat de recomanar-vos un llibre escrit per un mataroní –o mig mataroní–, l'Amador Vega Esquerra, de la conegudíssima i àmplia família Esquerra de Mataró. Amador Vega és un reputat catedràtic d'Estètica de la Universitat Pompeu Fabra. El d'avui és un llibre que porta per títol *Tentativas sobre el vacío* i l'acaba de publicar Fragmenta. Es tracta d'un recull dels seus principals escrits dels últims vint o vint-i-cinc anys sobre estètica religiosa. L'autor estableix unes interessants línies de connexió entre l'art contemporani (per exemple Mark Rothko, Bill Viola o Pierre Soulages, que acaba de morir, per cert) i la filosofia baixmedieval (sobretot el Mestre Eckhart o Ramon Llull) per fer-nos, no sé si més comprensibles, però sí més interessants les seves respectives aportacions a la nostra cultura.

Anem a pams. L'Amador Vega, com la majoria de nosaltres, ha viscut en un món on l'estètica religiosa pràcticament ha desaparegut, excepte que entris en una església o excepte que parlem de les processons, que en seria una excepció interessant. No només ha desaparegut sinó que, en molts casos, els productes culturals explícitament religiosos, sobretot les imatges, sembla que hagin perdut la seva funció simbòlica, la d'acostar-nos al misteri de Déu, a l'experiència de la divinitat, o com en vulgueu dir. Com si, de tant de veure'ls, ja no ens fessin cap mena d'efecte. Aquest procés coincideix amb el desplegament, després de les avantguardes de principis del segle XX, de l'art abstracte, que té com a principal característica la desaparició de la figuració i, especialment, de la figura humana.

Bé, doncs per l'Amador Vega, com que, entre d'altres motius, la gent continua fent-se exactament les mateixes preguntes vitals de sempre i continua buscant al seu voltant referents de la transcendència, l'art contemporani, especialment alguns autors, pren aquest relleu. I el *lloc* on proposa fer aquesta recerca és el buit. D'aquí el títol: "Tentativas" –perquè acostar-s'hi no deixa de ser un tempteig, interminable i sovint fracassat– "del vació", del buit. Compte: el buit no és el no-res. Que Déu s'expressi en el buit no vol dir ni que Déu sigui el no-res (o que no existeix, que diríem ara) o que tot això de la religió sigui en va; ben al contrari. Un buit és un espai que primer ha calgut buidar i després ja es pot omplir, per exemple. La Quaresma cristiana és un bon exemple de ritual de buidament, de neteja del superflu, de donar espai al Déu de la Pasqua. La tomba buida de Pasqua és un bon exemple de manifestació de Déu on ja no hi ha res. O el desert, una altra metàfora del buit, el lloc on Jesús parla amb els seus dimonis de tu a tu. L'autor cita Lluís Duch, que afirmava que potser la funció sagrada de l'art "no sigui cap altra que la de crear un buit en el qual l'home pugui percebre la transcendència". Aquest "deixar lloc a Déu", que no deixa de ser "deixar lloc a l'Altre", precisa, sembla ser, d'una disposició de buit. Buit que pot allargar-se i fer-se, fins i tot, incompreensible, profundament incòmode: "Senyor, Senyor, per què m'has abandonat?" dirà Jesús mateix citant un salm davant l'abisme de la mort, el gran buit.

Així que Amador Vega posa la llanterna sobre dues coses que al nostre món se li fan difícils d'entendre. D'una banda, lo religiós –els llenguatges tradicionals del qual han desaparegut o no acaben de ser prou eficients per a l'espiritualitat moderna– i, de l'altre, lo artístic. ¿Quanta gent no diu, davant un quadre abstracte, que no entén res de res, que no *hi veu* res de res, o que allò ho faria un nen de cinc anys? Precisament, sembla dir l'autor, "no veure-hi res" és la manera de manifestar-se de Déu. El déu de la Bíblia –que ja sabeu que és irrepresentable i que, per no tenir, no té ni nom– té formes també molt abstractes de presentar-se davant dels homes: un esbarzer amb foc i que no es crema, per exemple.

EN TOTES LES RELIGIONS, DIU AMADOR VEGA, HI HA LA TENSIO ENTRE LA NECESSITAT D'IMATGES PER A LA TRANSMISSIO O LA MEDIACIO I EL CONSEQÜENT DISCURS ICONOCLASTA I ANTI-IDOLÀTRIC.

Els jueus i els musulmans, amb els que els cristians compartim part de la nostra tradició canònica, encara avui es resisteixen a la representació de la divinitat (i fins i tot de la figura humana, per ser imatge i semblança de Déu). I en el cristianisme combina èpoques iconoclastes amb l'*horror vacui* de la sobrerepresentació. Compareu algunes esglésies modernes –les de Le Corbusier, per exemple– amb els dos retaules barrocs que tenim just aquí al costat de l'estudi, a Santa Maria de Mataró.

Amador Vega creu que, avui, l'opció més vàlida per a la recerca del diví és, sens dubte, la del buit. Però indaga a fons, com dèiem, en la relació entre el buit de l'art actual amb les experiències del buit tant de la tradició cristiana com d'altres tradicions religioses. De l'Escola de Kyoto a la pintura de Rothko o l'escultura d'Anish Kapoor, de Sant Joan de la Creu al videoartista Bill Viola o l'escultor basc Jorge Oteiza, de Ramon Llull a Dalí o Perejaume, del barroc alemany a la petjada bizantina d'Europa. És un bon viatge. Com tota bona lectura.

---

* m'estreno a la secció de recomanació de llibres al programa Creure Avui, de TV Mataró, que es va emetre dimarts passat dia 5 de novembre (a p. min. 16:20), [aquí](#).

Pensament